

ΜΑΘΗΜΑ ΕΝΑΤΟ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

1. Εισαγωγή

- Και στη Φωνολογία οι παράμετροι διαγλωσσικής ποικιλίας είναι οι ίδιες με την Μορφολογία και την Σύνταξη, δηλαδή:
  - A) Ποιοι φθόγγοι υπάρχουν σε κάθε γλώσσα;
  - B) Ποιοι είναι οι πιθανοί συνδυασμοί φθόγγων;
  - Γ) Ποιες είναι οι ποικιλίες των φθόγγων;
  - Δ) Ποια είναι η σειρά εμφάνισης των φθόγγων;

2. Φωνολογικά καθολικά

- Υπάρχει αρκετά μεγάλη ποικιλία σχετικά με τους φθόγγους που υπάρχουν σε κάθε γλώσσα, όμως πάντοτε σε συγκεκριμένα όρια. Είναι ενδεικτικό ότι, παρά την ποικιλία, όλες οι γλώσσες ουσιαστικά συνδυάζουν κάποιες δεκάδες φθόγγους (βλ. παρακάτω)
- Από την άλλη, παρατηρούνται συγκεκριμένοι περιορισμοί ως προς την εμφάνιση των φθόγγων μέσα στις λέξεις, με βασικότερο τον εξής περιορισμό, που αποτελεί και από τα ελάχιστα απόλυτα καθολικά:

GEN-1: Σε όλες τις γλώσσες, όλες οι λέξεις περιλαμβάνουν τουλάχιστον έναν φωνηεντικό φθόγγο.

- Επιπλέον, παρατηρείται και μία ισχυρή τάση οι φθόγγοι που συνυπάρχουν να είναι παρόμοιας «υφής», δηλ. να έχουμε συμφωνική ή/και φωνηεντική αρμονία
- Η συμφωνική αρμονία είναι σπάνια, ενώ η φωνηεντική είναι πολύ πιο συχνή και παρατηρείται σε μια σειρά από γλώσσες (Φινο-Ουγγρικές, Καυκάσου, Αφρικανικές, Β. Αμερικής κλπ.):
- Παράδειγμα από Τουρκική:

Çocuk-lar «παιδιά»

körek-ler «σκύλοι»

- Στο παραπάνω παράδειγμα, το επίθημα του πληθυντικού αλλάζει φωνήεν (πρόσθιο-οπίσθιο) αφομοιωτικά ανάλογα με την ρίζα, και έτσι πραγματώνεται η φωνηεντική αρμονία
- Άλλη φωνολογική μονάδα που μπορεί να επιφέρει περιορισμούς στην εμφάνιση των φθόγγων είναι η συλλαβή
- Βασικός περιορισμός: Όλες οι συλλαβές έχουν ένα φωνήεν. Ωστόσο, κάποιες συλλαβές δεν περιέχουν κανένα φωνήεν, αλλά ένα «φωνηεντικό σύμφωνο», δηλαδή ένα σύμφωνο που αποκτά έναν φωνηεντισμό. Τα φωνηεντικά σύμφωνα είναι συνήθως τα έρρινα και τα υγρά (π.χ. Τσεχική vlk = λύκος, φωνηεντικό /l/), αλλά υπάρχουν και γλώσσες όπου φωνηεντικά μπορούν να είναι και άλλα σύμφωνα (π.χ. Imdlawn Tashlhiyt Berber: Kkst = Πάρ'το)
- Σχετικά με την συνολική εικόνα των φωνηεντικών συστημάτων, έχουν διατυπωθεί τα εξής καθολικά:
- GEN-2: Όλες οι γλώσσες έχουν τόσο σύμφωνα όσο και φωνήεντα
- GEN-3: Ένα πολύ μικρό φωνολογικό σύστημα αποτελείται από 11 φωνήματα (Rotokas, Piraha), ενώ ένα πολύ μεγάλο από 100+ (!Xoo)
- Σχετικά με τα φωνηεντικά συστήματα, φαίνεται ότι ισχύουν τα ακόλουθα:
- GEN-4: Μικρότερο φωνηεντικό σύστημα: 2 φωνήεντα (Yimas-Παπούα), Μεγαλύτερο φωνολογικό σύστημα: 14 φωνήεντα (Γερμανική)
- GEN-5: Το πιο συνηθισμένο φωνηεντικό σύστημα αποτελείται από τα /i, e, a, o, u/
- Αντίστοιχα, για τα συμφωνικά συστήματα έχουν διαπιστωθεί ισχυρές τάσεις, μερικές από τις οποίες είναι οι ακόλουθες:
- GEN-6: Οι περισσότερες γλώσσες έχουν έρρινα σύμφωνα
- GEN-7: Όλες οι γλώσσες έχουν κλειστά σύμφωνα, όμως δεν έχουν όλες τριβόμενα
- Τέλος, για τα υπερτεμαχιακά στοιχεία μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι
- GEN-8: Σε περίπου τις μισές γλώσσες του κόσμου, η θέση του τόνου είναι προβλέψιμη
- Άσκηση: Ποιος περιορισμός εξηγεί την θέση του προσφύματος της κατοχής – ka στην Ulwa (Νιγηρία);

ál	Ál-ka	“man”
Bás	bás-ka	“hair”

Saná	saná-ka	“deer”
Kúhbil	kúh-ka-bil	“knife”
Aná:laaka	aná:-ka-laaka	“chin”
Báskarna	bás-ka-karna	“comb”

3. Συστήματα γραφής

- Κάποιες (ελάχιστες) από τις γλώσσες του κόσμου μπορούν να μεταδώσουν πληροφορίες και σε μία ιδιαίτερη μορφή που δεν δεσμεύεται τόσο χωροχρονικά: την γραπτή μορφή
- Υπάρχει μεγάλη ποικιλία ακόμα και στα λίγα συστήματα γραφής που εφευρέθηκαν και χρησιμοποιούνται και σήμερα
- Τρία είδη συστημάτων γραφής:
  1. Έμφαση στην σημασία: λογογραφικά συστήματα (π.χ. ιερογλυφικά)
  2. Έμφαση στην μορφή (φθόγγους): φωνογραφικά συστήματα (π.χ. συλλαβάρια, αλφάβητα)
  3. Μεικτά συστήματα, που συνδυάζουν λογογραφικά και φωνογραφικά χαρακτηριστικά
- Για να μπορέσει μια αρχική εικόνα-ζωγραφιά ή ένα σύνολο εικόνων να μετατραπεί σε συμβατικό σύστημα γραφής (λογογραφικό), πρέπει να ακολουθηθούν τα εξής στάδια:
  - A. Σπάμε τις εικόνες σε επιμέρους τμήματα, τα οποία μπορούν να συνδυαστούν με διάφορους τρόπους
  - B. Δίνουμε συμβατικές εικόνες σε αυτά τα τμήματα που επαναλαμβάνονται συχνά ή μπορούν να γίνουν εύκολα αντιληπτά
- Τα φωνογραφικά συστήματα απεικονίζουν μόνο τα σύμφωνα ή τα σύμφωνα και τα φωνήεντα μίας γλώσσας. Στις μεγάλες ευρωπαϊκές γλώσσες με την μακρόχρονη γραπτή παράδοση η απεικόνιση δεν είναι πολύ ακριβής (ιστορική ορθογραφία), αλλά υπάρχουν και γλώσσες όπως η Φινλανδική όπου το αλφάβητο είναι πολύ κοντά στην σχέση 1:1 με το φωνολογικό σύστημα (φωνητικό αλφάβητο)
- *GEN-9: Τα φωνογραφικά συστήματα είναι πολυπληθέστερα από τα λογογραφικά*
- *GEN-10: Στα φωνογραφικά συστήματα, τα αλφάβητα είναι περισσότερα από τα συλλαβάρια*

- ΓΕΝ-11: Δεν υπάρχουν αλφάβητα που αναπαριστούν μόνο φωνήεντα